

Tendències

Anàlisi del paper de la indústria farmacèutica

Laboratoris sota la lupa

Un assaig i una novel·la plantegen els límits ètics del negoci dels medicaments

NÚRIA ESCUR / ANA MACPHERSON
Barcelona

Les farmacèutiques encarnen el paper d'avalladors de la ciència i la salut quan es parla de medicaments que guareixen, que aconsegueixen frenar infeccions, que curen mals. Però també se les associa de vegades a una indústria que persegueix un benefici molt immediat, l'èxit econòmic a tota costa. Dos llibres coincideixen ara a les llibreries -un assaig i una novel·la- per aportar la seva visió sobre l'entrellat d'aquest sector.

Laboratorio de médicos, de Miguel Jara (Península), proposa en el seu assaig un viatge a l'interior de la medicina i la indústria farmacèutica a través del visitador mèdic, una figura qüestionada en aquesta obra per propiciar pretesos negocis, sucosos per a la seva empresa però de vegades a costa dels interessos del pacient. Aquesta és la tesi de partida de Jara: la majoria de laboratoris persegueixen la rendibilitat econòmica dels seus medicaments encara que de vegades això suposi passar per alt els drets del ciutadà.

Miguel Jara, escriptor i periodista, investigador en salut i ecologia, excoorresponsal a Espanya del *British Medical Journal*, ha escoltat desenes d'històries de visitadors que diuen que se senten segrestats per la feina. Que els laboratoris pressionen els metges perquè receptin els seus productes a través dels seus equips comercials és una cosa que uns consideren llegenda i altres una realitat. Quan és una cosa que passa de "manera institucional-

zada", insisteix l'autor, la ciutadania pot arribar a pagar un peatge de salut, es deteriora el prestigi de la medicina, i és un frau a la hisenda pública.

Des de l'any 2002, la interrelació entre les farmacèutiques i els facultatius està regulada per un Codi de Bones Pràctiques. I la indústria el defensa: "Aquest codi es va dotar dels mecanismes d'autocontrol pertinents, la vulneració dels quals implica sancions econòmiques greus per a les companyies interposades", assegura Julián Zabala, director de comunicació de Farmaindustria.

LA RESPOSTA

Ara molts centres de salut ja no accepten l'entrada dels visitadors mèdics

DOS LLIBRES DENÚNCIA

Els autors reclamen més esperit crític davant les presses per treure un fàrmac

La situació va començar a canviar fa una dècada. "Les societats científiques són molt més vigilants i quan un especialista participa en una investigació se li demana declaració de conflicte d'interessos", explica el doctor Jaume Sellarès, membre de la junta del Col·legi de Metges de Barcelona. "No podem assegurar que no existeixin aquestes males pràctiques, però no com abans. És un model del segle passat, en el qual la mateixa Administració

deixava en mans de la indústria la formació continuada dels metges". I amb les retallades econòmiques, la indústria compta amb menys recursos per invertir en els metges. "Ara molts CAP no accepten l'entrada de visitadors", assegura Sellarès.

La novela que denuncia las turbias maniobras de la industria farmacéutica és el subtítol que Planeta ha fet servir com a ganxo amb morbositat per a *Dioses de bata blanca*, la ficció que ha escrit un oncòleg de Barcelona, Josep Ramon Germà Lluch, director de Gestió del Coneixement i cap de servei d'Oncologia Mèdica a l'Institut Català d'Oncologia (ICO). S'emmarca en el món dels assajos clínics, l'afany d'èxit i les presses per aconseguir-ho. L'escenari central és Barcelona i els seus oncòlegs estrella.

"Tenia la necessitat d'explicar que és possible denunciar quan les coses no es fan bé", afirma l'autor. Sempre segons la seva tesi, les presses han portat que es produïssin morts per efectes a llarg termini de fàrmacs que no havien estat prou estudiats. "La història està basada en fets reals, però transcorre en l'àmbit de l'oncologia, perquè és el que coneix més bé, no perquè estigui explicant una cosa ocorreguda amb medicaments per al càncer", aclareix.

Germà Lluch recorda uns fàrmacs que en la història més o menys recent han resultat enormement nocius per diversos errors durant la investigació i que avui estan prohibits i retirats. Com un medicament, la talidomida, per a les nàusees durant l'embaràs, que segons quan es prenia causava lesions greus al fetus. O

els estrògens per a la menopausa, que si es prenen durant més de cinc anys augmentaven la incidència de càncer de mama. Sempre recorrent a aquest joc entre la realitat i la ficció, Lluch recorda els problemes cardíacs que provocava un antidiabètic retirat fa tot just dos anys a França.

"La pressa i la pressió ens porten a perdre esperit crític", afirma Lluch. Aquesta mancança i l'enorme quantitat de diners que hi ha en joc "ens fan perdre de vista de vegades el perquè es fan les coses". A la novel·la narra un món d'assajos clínics

gairebé en cadena, a través d'eficaces companyies externes als mateixos laboratoris que compleixen fredament l'objectiu de l'assaig, sigui quina sigui la seva repercussió. Un món de curacions mesurat en molts zeros. Realitat o ficció?, es pregunta el lector. "Treure un medicament pot costar 1.700 milions de dòllars i es triga 12 o 14 anys. Ara s'intenta fer-ho en 7 o 8. Potser és poc temps per veure'n els efectes a llarg termini".

Les dues grans agències que autoritzen medicaments (la FDA dels Estats Units i l'EMA

BEATRIZ NAVARRO
Brussel·les. Corresponsal

Alguna cosa fa ferum" al sector farmacèutic, va denunciar fa tres anys l'aleshores comissària europea de Competència, l'holandesa Neelie Kroes. Els seus serveis havien detectat l'existència de pràctiques comercials sospitoses de pretendre frenar l'arribada al mercat de medicaments genèrics i, per tant, de privar la sanitat pública europea d'uns estalvis substancials. De mitjana, aquests productes són un 40

per cent més barats que els medicaments originals. Les grans empreses farmacèutiques són sospitoses, per exemple, de provocar litigis legals complexos a fi d'ajornar el llançament de genèrics, fer múltiples registres per a una mateixa medicina, patentar productes intermedis per dificultar-ne la producció i

també de comprar els fabricants de genèrics per allunyar-los tant temps com sigui possible del mercat.

Sembla que les dures paraules de Kroes (i les seves amenaces d'imposar multes substancials) van fer efecte, perquè només un any i mig després la Comissió Europea va constatar

una reducció substancial del nombre d'acords sospitosos tancats entre empreses del sector. Entre els anys 2000 i 2008, un 22 per cent dels pactes extrajudicials entre grans farmacèutiques i fabricants de genèrics va suscitar dubtes, davant el 10 per cent dels casos tancats el primer semestre del 2008. Tot i

així, Brussel·les no baixa la guàrdia i manté aquestes empreses sota vigilància. Abans de l'estiu publicarà el segon informe sobre l'evolució del sector. "Continua havent-hi preocupació", afirmen fonts comunitàries. La prova la trobem en els tres grans expedients oberts els últims mesos a empreses sospitoses d'intentar frenar la venda de genèrics equivalents al Citalopram, un antidepressiu, o al Modafinil, que es fa servir per tractar desordres del son. L'amenaça de multes continua sobre la taula. ●

La UE ha frenat pràctiques per ralentir l'aparició de còpies

Pugna pels genèrics

LA INDÚSTRIA FARMACÈUTICA A LES LLIBRERIES

Els assajos clínics

Dioses de bata blanca (ed. Planeta), de Josep Ramon Germà Lluch, enfronta la vanitat i l'afany d'èxit a l'ètica mèdica de dos oncòlegs davant l'assaig d'un medicament

La pressió per receptar

Laboratorio de médicos (ed. Península), de Miguel Jara, recull pràctiques il·legals per aconseguir que els metges receptin un fàrmac determinat recomanat per visitadors mèdics

Visita a l'hospital.
Un visitador mèdic saluda un professional sanitari en un hospital

GETTY IMAGES

“Els laboratoris es gasten gairebé el triple en promoció que en investigació”

J.R. Laporte, cap de farmacologia de la Vall d'Hebron

N. ESCUR Barcelona

Una visita del representant comercial genera unes 35 receptes més del fàrmac, diu el catedràtic Joan-Ramon Laporte, cap del servei de farmacologia de l'hospital Vall d'Hebron i director de la Fundació Institut Català de Farmacologia (FICF), que col·labora amb l'OMS.

Entén que hi hagi ciutadans que desconfiïn dels laboratoris farmacèutics?

Sí. Les companyies exageren els efectes beneficiosos dels medicaments que comercialitzen, i minimitzen, i fins i tot neguen, els efectes indesitjats greus. Pels ciutadans, són una eina per a la salut. Per les farmacèutiques, són un producte per vendre al màxim.

Hi ha prou control al sector?

Més aviat són les companyies farmacèutiques les que controlen els estats, i no al revés, com hauria de ser. Més que una regulació legal insuficient, hi ha un conjunt de lleis i normes pensades per afavorir les companyies farmacèutiques. Els lobbies farmacèutics compren polítics, reguladors, professionals sanitaris i associacions de pacients.

I als Estats Units?

Als Estats Units es gasten més de 500 milions de dòlars a l'any en grups de pressió (que ja són legals) sobre polítics per modificar legislacions o propostes de legislació; es calcula que hi ha vuit o nou pressionadors (en anglès, *lobbyists*) per cada congressista. Els medicaments són la tercera activitat econòmica mundial després del tràfic d'armes i el narcotràfic.

Quina solució veu per als casos de visitadors mèdics que compren receptes?

Hi ha hagut i encara hi ha casos de compra més o menys formal: regals, dinars, viatges... Molts metges ho accepten pensant que això no influeix en les decisions de prescriure un medicament o un altre. Les farmacèutiques a Espanya es gasten més de 2.500 milions d'euros en promoció, és a dir, per comprar

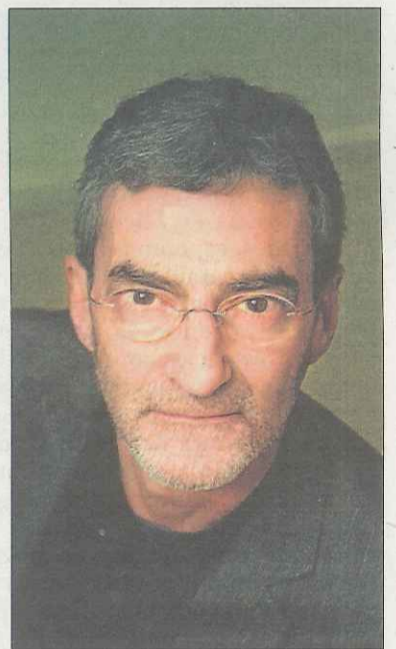
decisiones; gairebé el triple dels diners que en investigació.

Si ho continuen fent, és perquè els resulta rendible?

Sí. Cap empresari amb dos dits de front no deixaria entrar a la seva empresa representants d'altres empreses de matèries primeres a fer-hi promoció comercial dels seus productes. Però als centres de salut sí que es fa.

L'Agència Europea del Medicament calcula que cada any moren a Europa 197.000 persones per efectes adversos de medicines.

Probablement la xifra és infe-

XAVIER CERVERA

Laporte, director de la FICF

rior a la realitat. Als Estats Units els efectes indesitjats de medicaments són la quarta causa de mort, per davant de la diabetis, l'MPOC (malaltia pulmonar obstructiva crònica) i els accidents de trànsit. A la FICF calculem que cada any

MEDICAMENTS ALS EUA

“Els efectes indesitjats són la quarta causa de mort”

moren a Espanya desenes de milers de persones per culpa d'aquests efectes indesitjats.

Què l'amoïna més?

Que les autoritats no es preocupin per saber quins efectes positius i negatius tenen els medicaments. En miren el preu, però no els efectes.●

europea) són les mateixes institucions que han de retirar un medicament quan no va bé, adverteix l'oncòleg. I, a més, la indústria pot pagar perquè el procediment de revisió s'escurci. “Ens falta crítica –afegeix–. Necessitem més que mai grups de discussió sobre aquest benefici clínic mínim que ha de tenir un fàrmac”.

Mentrestant, segueixen els dubtes sobre el funcionament de l'Agència Europea del Medicament. Per molts eurodiputats, aquest organisme encarregat de vetllar per la seva seguretat, és massa sensible als interessos de

les grans farmacèutiques i la setmana passada l'Eurocambra no només es va negar a avalar-li els comptes dels dos últims anys sinó que va ordenar l'obertura d'una investigació sobre l'origen dels seus recursos financers, informa Beatriz Navarro. “No hi ha garanties que l'evolució de medicines la facin experts independents”, afirma el Parlament Europeu, i adverteix de possibles “conflictes d'interessos” a l'Agència. L'Eurocambra qüestiona l'actuació de l'Agència en el cas d'un medicament per tractar la diabetis (benflourex,

abans venut com a Mediator), que va trigar deu anys a retirar del mercat des que els primers informes que advertien d'efectes secundaris perillosos. Aquest organisme ha estat acusat de falta de transparència. Va caldre una resolució del Síndic de Greuges Europeu perquè l'Agència acceptés publicar informes sobre assajos clínics que mantenia en secret sota l'argument de no perjudicar els interessos dels fabricants.●

OPINEU SOBRE EL NEGOCI DELS MEDICAMENTS www.lavanguardia.com/participacion

Contra la publicació selectiva de proves

■ En un article publicat el dia 11 al *British Medical Journal*, els doctors danesos Peter Gøtzsche i Anders Jørgensen culpen l'Agència Europea del Medicament (AEM) d'haver posat “els beneficis de les farmacèutiques per sobre de la protecció de la vida i el benestar del pacient”. Particularment, es queixen de la “publicació selectiva” de les proves a

què se sotmeten els fàrmacs. Aquesta pràctica, que, segons diuen, està “molt estesa” porta a “sobrevvalorar els beneficis i a subestimar els danys” dels medicaments, cosa que fa que “els doctors no puguem triar el millor tractament per als nostres pacients”. Gøtzsche i Jørgensen destaquen les “conseqüències desastroses” que pot tenir, tal com es va veu-

re amb l'analgèsic Rofecoxib, “que probablement va causar 100.000 atacs de cor innecessaris als EUA”. Aquests metges van denunciar que van trigar més de tres anys a aconseguir que l'AEM els fes a mans les proves no publicades sobre el fàrmac antiobesitat Rimonabant, que el 2010 va ser retirat del mercat a causa dels efectes secundaris que tenia.